

Reculls de toponímia actual

TOPONÍMIA DE LUDIENDE (ALT MILLARS)

Isabel ALBA BESALDUCH

L'article que presentem, més que un treball complet de toponímia, és una primera aproximació als noms de lloc, sobretot rurals, del terme de Ludiente. Aquest és un poble petit, situat a la comarca castellonenca de l'Alt Millars, assentat dins una zona aspra i amb molts desnivells, la qual cosa fa que trobem bastants barrancs, pujols, foies, valls i diverses masies, actualment deshabitades, escampades enmig d'ells.

La variada orografia de l'àrea d'estudi és font de nombrosos termes emprats per a la descripció dels seus accidents geogràfics, gran part dels quals hem intentat replegar en aquesta comunicació.

La documentació emprada és la següent:

– *Libro maior de rentas de la Iglesia i Clero de Ludiente hecho Año 1783*. Es troba a l'Arxiu Parroquial de Ludiente i és el més antic que conserva el poble, ja que quasi tota la documentació es va cremar durant la guerra civil. Aquest llibre està escrit tot en castellà llevat de la còpia d'un document referit a la vila de Ludiente atorgat pel seu senyor N'Alfons, duc de Gandia, amb data 12 d'abril de 1413⁽¹⁾.

– *Registre oral*. Valorem molt positivament les enquestes realitzades a la gent més major del poble i afirmem la seua fiabilitat.

– Hem utilitzat el *Nomeclátor de España, provincia de Castellón de la Plana*, amb data 1 de gener de 1888. Es troba a l'Arxiu històrico-provincial de Castelló.

– També hem buidat el *Mapa del Instituto Geográfico y Catastral*, edició de 1952, full 615.

Per últim volem assenyalar que tant el Nomenclátor com el Mapa del Cadastre sols els hem fet servir com a material de suport, entenent que, a vegades, poden tenir una informació errònia o poc eficaç.

---

(1) El començament del document diu així: «Nos Don Alfonso, duc de Gandia, Comte de Ribagorça et de Denia, señor de la Baronia de Arenós, com nós aguésem otorgada la devesa de Buinegro situada en el nostre lloc de Toga a la Universitat e aljama dels llocs nostres de Ludient e Toga ab carta nostra de la continència et tenor siguient:».

Relació de topònims

ABAJO	«acequia de Abajo» LMR, pàg. 58. RO.
AGUA	«hoya l'agua» és la forma que presenta el RO. «hoya del Agua» MIGC. NE.
ÁGUILA	«peña del Águila» RO.
AGUJEREA	«peña agujereá» RO. «peña agujereada» MIGC.
AJA	Es troba escrit indistintament al LMR amb j i amb x. «huerta de Aja» LMR, pàg. 328. Al RO 'Ajá'. «partida de Axa» LMR, pàg. 310.
ÁLAMOS	«fuente de los Álamos» RO.
ALBESA	«fuente Albesa» RO.
ALMADILLA	«partida de la Almadilla» LMR, pàg. 70. «partida de la Almoadilla» LMR, pàg. 20. «fuente de la Almadilla» RO.
ALTA	«huerta Alta» LMR, pàg. 58. RO. «cueva Alta» LMR, pàg. 26. RO.
ÁRBOLES	«barranco de los Arboles» LMR, pàg. 37. RO.
ARENA	«cueva la Arena» RO.
ARMAJAL	D'origen àrab segons el DeCast. Apareix com a partida al LMR i actualment com a cova. «partida del Armajal» LMR, pàg. 172. «cueva del Armajal» RO.
ARRIBA	«mas de Arriba o de la Belenguera» LMR, pàg. 3 diu que part està dins del terme de Ludiente i part, dins el de Cirat. «acequia de Arriba» LMR, pàg. 58. «mas de Arriba» RO.
ARTIJUELA	«partida de la Artijuela» LMR, pàg. 1. RO. MIGC. «masía de la Artijuela» NE.
ATALAYA	D'origen aràbic, és una torre des d'on es descobreix el país «partida de la Talaya» LMR, pàg. 15. «l'Atalaya» RO.
AZAROLLO	Segons el DeCast. la variant 'azarolla', d'origen àrab, apareix en un inventari aragonés de 1365. «fuente de Azarollo» RO.
BADINA	És un terme aragonés, com assenyala el DeCast., procedent de l'àrab i que s'estén al català. «partida de la Badina» LMR, pàg. 308. RO.
BAJA	«guerta Baja» LMR, pàg. 107.
BLANC, EN	Cal comentar l'article personal EN que surt en comptades ocasions. Actualment ha desaparegut. «la oya de en Blanc» LMR, pàg. 70.
BLANCA	«hoya Blanca». RO.

BLANCO	«plano Blanco» LMR, pàg. 32.
BARRANCO	«partida del Barranco» LMR, pàg. 489. «la heredad del Barranco» LME, pàg. 54. «cueva del barranco» RO.
BARRANQUILLO	Diminutiu de 'BARRANCO'. «partida del Barranquillo» LMR, pàg. 8. «el Barranquillo» RO.
BENACHERA	«masía de la Benachera» RO. MIGC. NE.
BENITO	«mas de Benito» RO. Al MIGC i NE està registrat com 'masía'.
BUINEGRO	«És el topònim més antic que hem trobat documentat (Vegeu ⁽¹⁾). «la devesa de Buinegro» LMR. «la ventanica del Buinegro» és el RO, on també es diu que és 'un morrón con un ujero'. «huerta de la Bufera» RO.
BUFERA	«barranco de los Burros» RO.
BURROS	Topònim de difícil localització.
BUSTALES	«partida de los Bustales» LMR, pàg. 6. RO. «guerta de los Bustales» LMR, pàg. 601. RO. «ceica de la guerta de los Bustales» LMR, pàg. 543. Apareix 'BUSTALS' a Vilafamés ⁽²⁾ .
CABEZO PELAO	Segons el DeCast. 'cerro'. Coronimas diu que és terme aragonés però estés a tota la toponímia hispànica. «el cabeza Pelao» RO. A MIGC trobem 'Pelado'.
CALZADILLA	Actualment és un carrer de Ludiente. «partida de la Calzadilla» LMR, pàg. 58. RO. «casa en la Calzadilla» LMR, pàg. 8. RO. «corral de la Calzadilla» LMR, pàg. 14. RO.
CALZÁS	«barranco de las calzas» RO.
CAMINO VIEJO	«partida del Camino Viejo» LMR, pàg. 306.
CANALIZO	«el Canalizo» RO referit a horta, font i partida.
CAÑAMAR	«el Cañamar», segons el LMR, pàg. 154 és un 'bancal de tierra en Girava'.
CAPUCHO	«masadas del Capucho» LMR, pàg. 164. RO. «zaica del Capucho» RO. «masia del Capucho» NE.
CAROLINAS	«plano de las Carolinas» RO, està damunt del cementeri.
CARRASQUILLA	«la Carrasquilla» segons el LMR, pàg. 181 és 'un secano en Giraba'.
CASES	«las oyas de Cases» LMR, pàg. 32 es troba a Benachera.

(2) Vegeu l'article de Pere Martínez «Toponímia de Vilafamés» en aquest mateix volum.

CENCILLA	«plano de la cencilla» RO.
CERVERA	«masada de la Cervera» LMR, pàg. 152. RO.
CLARA	«fuente de la Clara» RO.
CREVADA	«fuente de la Creva» RO i també com 'mas'.
	«masia de la Crevada» NE.
CUBOS	«masá de los Cubos» RO.
CHURRO	«corral del Churro» RO.
ELVIRA	«mas de Elvira» LMR , pàg. 2. RO.
EMPEDRAO	«una casa en el Empedrado» LRM, pàg. 50.
	«el Empedrao» RO.
EN MEDIO	Actualmente no existeix.
	«calle de En Medio» LMR, pàg. 30.
ESGARRO	«pozo del Esgarrao» RO.
ESPELETA	«mas de Espelleta» RO. MIGC. NE.
GAMELLONES	«fuente de los Gamellones» RO.
GARROFERA	«fuente de la Garrofera» RO.
GASQUE	«mas de Gasque» RO. MIGC.
GAVITES	«fuente de los Gavites» RO.
GIRABA	«masá de la Giraba» RO. Al LMR el trobem escrit de diverses formes: Giraba, Girava o Xirava.
	«masía de la Giraba» NE.
GRANELLA	«la Granella» RO, MIGC. El LMR diu que «la partida de la Granella parte se encuentra en el término de Ludiente y parte en el del Castillo».
	«barranco l'hambre» RO.
HAMBRE	
HERMAJAL	«guerta en la Hermajal» LMR, pàg. 55.
HERRERUELA	«partida de la Herrerueta» LRM, pàg. 2.
	«masada de la Herrerueta» LMR, pàg. 14.
HIGUERA	«hoya de la fuente la Higuera» RO.
	«masada de la fuente de la Yguera» LMR, pàg. 4.
	«masía de la fuente de la Higuera» NE.
HIGUERALES	«partida de los Iguerales» LMR, pàg. 352. RO.
HONDO	«barranco Hondo» RO.
HORCAS	«plano de las Horcas» RO.
HOSTAL	«mas del Hostal» LMR, pàg. 160. RO.
HOSTALET	«hoy del Hostalet» RO.
HOYA L'AGUA	«fuente la Hoya l'Agua» RO.
HOYAS	«las Hoyas» RO.
	«partida de las Oyas» LMR, pàg. 326.
	«una masada llamada las Oyas de Cases» LMR, pàg. 182.
HOYO	«partida del Oyo» LMR, pàg 15.
	«una heredad en el Oyo» LMR, pàg. 37.
	«el Hoy» RO.
HUERTA	«bancal tierra Guerta» LMR, pàg. 5.

HUERTA ALTA	«bancal de Villar en la tierra Alta» LMR, pàg. 167.
HUERTA BAJA	«una quincha en la Guerta Baja» LMR, pàg. 156.
HUERTICA	«masada llamada la Guertica» LMR, pàg. 63. «la Huertica» RO.
INEBRO	Apareix dissimilació de e > i. «plano del Ynebro» LMR, pàg. 71.
INGLEROS	«partida de los Ingleros» LMR, pàg. 172. «fuente de los Ingleros» RO. «masia de los Ingleros» RO, MIGC. NE.
JAQUÉS	Llinatge de Ludiente. «barranco Jaques» LMR, pàg. 37. «mas del Jaques» RO. MIGC. «mas de Juanedo» RO.
JUAN EDO	«partida de la Lastra Roya» LMR, pàg. 62.
LASTRA ROYA	«partida de la Loma de Lucas» LMR, pàg. 34.
LOMA DE LUCAS	«La vila de Ludiente» LMR, pàg. 83.
LUDIENTE	«Ludiente» LMR, pàg. 173. RO. MIGC. NE.
MAJUELOS	«los Majuelos» LMR, pàg. 86. MIGC. «masá de los Majuelos» RO. «fuente de los Majuelos» RO. «masia de los Majuelos» NE.
MANZANO	«masada del Manzano» LMR, pàg. 74. «barranco del Manzano» RO.
MAYOR	«ceica Mayor» RO.
MOLAR	«partida del Molar» LMR, pàg. 12. «masada del Molar» LMR. «el Molar» RO. MIGC. «masia del Molar» NE.
MOLARES	«heredad en los Molares» LMR, pàg. 71.
MOLINO	«el Molino» LMR, pàg. 49. RO.
MONTES DE VILLA	Registral al LMR, pàgs. 65, 85, 340.
MORES	«masá de los Mores» RO. MIGC.
MORILLA	«una masada en la Oya Morilla» LMR, pàgs. 18, 31. MIGC. Al RO el trobem com a 'fuente' i 'masada'. «masia de la Morilla» NE.
MUELA	«peña la Muela» RO.
NAVARRO	«partida el Navarro» RO. MIGC.
NEGRO	«el pozo Negro» RO.
NOGUERETA	Diminutiu de Noguera. Com apunta el DeCat. en el País Valencià apareix en alguns punts; concretament a Fageca (Alcoi) es troba com a nom de partida. «masada en la Noguereeta» LMR, pàg. 3. RO. MIGC. NE 'masia'.

NUEVA	«la Guerta Nueva» LMR, pàg. 155. RO. «ceica Nueva en Giraba» RO.
OLMADILLA	«partida de la Olmadilla» LMR, pàg. 26. (Vide ALMADILLA).
OLMET	«una casa en el Olmet» LMR, pàg. 27. «l'Olmet» RO.
OLMO	«plaza del Olmo, que aora le dicen de Collado» LMR, pàg. 30.
OLMOS	«fuente de los Olmos» LMR, pàg. 22.
OMBRIA	Segons el DeCat. és usual al País Valencià, concretament a Castelló i molt nombrós en la toponímia menor. «la Ombria» RO. «partida de la Hombria» LMR, pàg. 85. «masada de las Hombrias» LMR, pàg. 100. Segons el RO és una muntanya.
OMBRIAS	Registat pel LMR, pàg. 543 i també RO.
PEDRIZA, la	«partia de la Peña Blanca» LMR, pàg. 172. RO.
PEIRÓN DEL CEMENTERIO	«ceica Perola» RO.
PEÑA BLANCA	«viña en el Piquero que linda con Montes de Villa»
PEROLA	«LMR, pàg. 80.
PIQUERO	«el Piquero» RO. És una plaça menuda amb una font al mig. «la Placeta» RO.
PLACETA	«la Planiza» RO.
PLANIZA	«una casa en la Plaza» LMR, pàgs. 172, 354. RO.
PLAZA	«camino de la Pobleta» LMR, pàg. 58.
POBLETA	«masada de la Pobleta» LMR, pàg. 303. «masá de la Potecaria» RO.
POTECARIA	«partida del Pozuelo» LMR, pàg. 85.
POZUELO	«hoya del Pozuelo» RO. «partida de la Puebla» LMR, pàg. 54.
PUEBLA	«cueva de los Puercos» RO.
PUERCOS	«masada en la Quebrada» LMR, pàg. 11.
QUEBRADA	«partida en la Quebrada» LMR, pàg. 24.
REBOLLAR, el	Els enquestats diuen que és una zona on hi ha 'rebollos'.
REBOLLO	«bancal del Rebollo» LMR, pàg. 160.
REDUELA	«partida de Reduela» LMR, pàg. 13. «mas de Reduela» RO.
REUDORAL	Apareix al RO com a 'fuente' i com a 'huerta'.
ROCHA	«mas de la Rocha» LMR, pàg. 75. «la Rocha» RO.
RODRIGO	«fuente del Rodrigo» LMR, pàg. 359. RO.
ROYO	«morrón Royo» LMR, pàg. 336. Al RO el trobem com a 'morrón' i com a 'plano'.

RULLA	«guerta de la Rulla» LMR, pàg. 313. RO. També es troba com sinònim de Giraba: «guerta en la partida de Giraba o de la Rulla» LMR, pàg. 77.
SANCES	«mas de los Sances» LMR, pàgs. 9, 13. RO.
SANTA	«cueva Santa» RO.
SANTA ANA	«barranco S. Ana» LMR, pàg. 336. RO. «rambla S. Ana» LMR, pàg. 17.
SARDINA	«pozo de la Sardina» RO.
SECRETARIO	«pozo del Secretario» RO.
SERVERETA	«fuente de la Servereta» RO.
TEJA	«fuente de la Teja» RO.
TEN	«cueva de Pepe Ten» RO.
TORMAZAL	«partida del Tormazal» LMR, pàg. 102. RO.
VALENTINA	«guerta de la Valentina» LMR, pàg. 59. «partida de la Valentina» LMR, pàg. 351. «fuente de la Valentina» RO.
VALENTINO	«la viña de Valentino» LMR, pàg. 69.
VICENTA	«mas de Vicenta» RO es troba pel 'Molar'.
VIEJA	«ceica Vieja» RO.
VIDALES	«mas de los Vidales esta en la partida de la Quebrada» «LMR, pàg. 24. RO.
VIOLANT	«bancal de Violant o de la guerta Baja» LMR, pàg. 23. «el Violán» és com ho diuen al RO.

CONCLUSIÓ

La toponímia de Ludiente, igual que la seua parla –encara que majoritàriament castellana– participa de les peculiars característiques de pertànyer a una zona fronterera del País Valencià, on sorgeixen influències tant de la parla aragonesa com de la catalana. Així trobem vocables aragonesos com *Badina*, *Cabezo o Royo* junt a altres típicament valencians com *Olmet*, *Ombria* o *Noguereta*.

Assenyalem la desaparició de l'article personal *EN* «en Blanc», documentat al LMR (1783) i fora d'ús en la parla registrada actualment. No volem oblidar però, la dificultat que tenen alguns noms de lloc per a la seua classificació com *Bustales*, *Buinegro*, *Cencilla* i *Tormazal* per citar-ne alguns; de tota manera, esperem que aquest recull servisca com a base per a futurs treballs toponímics de les zones frontereres.

ABREVIATURES

DeCast: Joan Coromines, *Diccionario Crítico Etimológico de la Lengua Castellana*. Madrid. 1976.

DeCat: Joan Coromines, *Diccionario Etimológico i Complementari de la Llengua Catalana*. Barcelona. 1983.

LMR: *Libro Maior de rentas de la Iglesia i Clero de Ludiente*.

MIGC: *Mapa del Instituto Geográfico y Catastral*.

NE: *Nomenclátor de España, provincia de Castellón de la Plana*.

RO: Registre oral.